

Mehmet Necati Özkan (1899-1970)

Ailenin sekiz çocuğundan biri olan M. Necati Özkan, Lefkoşa'da 12 Mayıs 1899'da ikinci çocuk olarak dünyaya gelmiştir. Babası Ahmet Mısırlızade, annesi ise Hıfsiye Hanım'dır. Ahmet Efendi, Hacı Osman Ağa'nın oğlu Halil Ağa'nın ise torunudur. Geçimini çiftçilikle sağlayan Halil Ağa, Süveyş Kanalı'nda çalışmak amacıyla 1869'da Mısır'a gitmiştir. Burada yaklaşık otuz yıl çalışmasından ötürü aileye Mısırlı soyadı verilmiştir. Halil Ağa, Mısır'dan döndükten sonra adada ticarete atılmıştır. Necati Özkan anne ve baba tarafından ticaretle meşgul olmuş bir ailenin evladı olarak çocukluğundan itibaren köy hayatının, işçiliğin, imarcılığın ve siyasetin içerisinde yetişmiştir. Lefkoşa'da Türk Lisesi'nden mezun olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği süreçte eğitiminden geri kalmak istemeyen Özkan ailesinin yardımı ve yönlendirmesiyle Türk edebiyatı ve hukuk dersleri almıştır. Tatillerde ve boş zamanlarında babasının yaşamını sürdürdüğü Akarca (Akaça) köyündeki çiftliğinde ve değirmeninde çalışmıştır. İngilizce ve Rumca dillerini bilen Özkan meslek hayatına ise Türk Lisesi'nde öğretmenlik yaparak başlamıştır. Üç yıl süren görevinde kazandığı gelirin tümünü yoksul öğrencilere bağışlamıştır. Özkan hayatı boyunca iki kez evlenmiştir. İlk evliliği 1933'te Bodamyalı Şevket Efendi'nin kızı Berat Hanım ile gerçekleşti. Bu evliliğinden bir erkek çocuk sahibi oldu. Özkan'ın ikinci evliliği ise 1939'da Somoloflu Ziya Mürit Efendi'nin kızı Lemhan Hanımefendi ile gerçekleşti. Bu evlilikten ise üçü erkek ikisi kız toplam beş çocuğu dünyaya geldi.

M. Necati Özkan

Özkan'ın toplumsal mücadelesi ve politikaya karşı merakı lise yıllarında başlamıştır. Lisede öğrenci iken Türk Milli Marşı'nı söyleme yasağına uymaması nedeniyle İngiliz Komiser'in önüne çıkarılması içinde ilk başkaldırı kıpırtılarının belirmesine neden oldu. Birinci Dünya Savaşı yılları ve sonrasında kısa süren öğretmenliğinde siyasete olan ilgisi artmıştır. Keza Kıbrıs'ın İngiltere'ye ilhakı da bu dönemde gerçekleşmişti. Milli Mücadele sonrasındaki gelişmeler ve Mustafa Kemal Paşa'nın gerçekleştirmeye başladığı devrimler ise Özkan'ın geleceğine yön veren önemli değişimler arasında yer aldı. Onu mücadele etmeye teşvik eden gelişmeler aslında Kıbrıs Türklerinin toplumsal sorunları idi. Bunlar arasında Sömürge Yönetimi'nin Türklerin eğitime yeterince destek vermemesi, ada Türklerinin önemli bir eğitim kurumu olan Türk Lisesi'ne İngiliz müdür atanması, Türk öğretmen sayısının yetersizliği, Türk toplumunun yoksulluğu, Girit'in Yunanistan'a ilhakı ve Kıbrıs'a getirilen Yunan öğretmenlerin Rumlara, Türk düşmanlığı aşılama ve onların "Megali İdea"yı benimsetme temelli müfredat çalışmaları, Evkaf delegelerini doğrudan Sömürge Yönetimi'nin ataması, İngilizlerin kendi atadığı Evkaf idarecilerini Kavanin Meclisi'ne de seçtirerek sömürge çıkarlarına hizmet etmelerini sağlaması, Evkaf idarecileri ile Kavanin Meclisi üyelerinin halka engeller çıkarmaları birçok faaliyette halka kısıtlama getirilmesi ve yasaklama yollarına gitmeleri en başta dile getirilen sorunlardı.

Kıbrıs Türklerinin Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk siyasi örgütlenmesi olarak kabul edilen "Meclis-i Milli" sonrası 1920'li yıllarda Özkan ve arkadaşlarının önemli bir başarısı da yasak olmasına karşın "Milli Cephe" adı altında gizli bir parti kurarak Türk toplumunun örgütlenmesine olan katkısı olmuştur. Esasen Özkan ve arkadaşları için 1926 yılındaki

Lefkoşa Belediye seçimleri önemli bir fırsat oldu. Buna göre bir liste hazırlandı ve Belediye Meclisi üyeliği seçimlerine katılım sağlandı. Seçim sonucunda mevcut listeden biri kendisi olmak üzere iki kişi meclise girmeyi başardı. Böylece fiilen mücadele başlamış oldu. Özkan ilk kez Belediye Meclisi komisyonlarının oluşumunda etkin roller üstlendi. Lefkoşa Türk kesiminde fakirhane açılmasına, su ve yol işlerinin Türk tarafında da yeterince yer almasına ve Türklerin faydasına da belediye hizmetleri oluşmasına katkıda bulundu. Lefkoşa Belediye Pazarı'nın Türk bölgesi içine çekilmesini başardı. Kentin surlar içine açılan yollarının genişletilmesine ve artırılmasına önyak oldu. Türklere belediye konularında yardım edilmesini ön plana çıkarmayı ilke edindi. Adanın her tarafını gezerek İngilizlerin Türkler aleyhine çevirdiği oyunları halka anlatarak onların da desteğini aldı. Bu doğrultuda çalışmalarını sürdüren Özkan ve arkadaşları 1926'dan 1930'a kadar Kavanin Meclisi seçimlerinin yapılacağı zamana kadar Milli Cephe Partisi'nin yaptığı programlar çerçevesinde Türk köylerini ziyaret etti. İngiliz yönetimi ve işbirlikçilerine karşı Kıbrıs Türklerinin Milli Cephe çatısı altında ortak hareket edilmesi planlandı. Özkan ve arkadaşları yasak nedeniyle bütün bu faaliyetleri büyük bir gizlilik içerisinde yürüttü. Milli Cephe hareketi Sömürge Yönetimi'ni o derece endişelendirdi ki Özkan'ın çağrısı üzerine Kavanin Meclisi seçimlerini izlemek üzere Sömürgeler Bakanlığı Müsteşarı adaya gelme gereğini duydu. Bu arada Türk köylerine, Milli Cephe'yi dağıtmak için yardımlar dahi teklif edilmekteydi.

Özkan, Kavanin Meclisi seçimlerine Lefkoşa/Girne seçim bölgesinden girdi ve 13 Ekim 1930'da seçimi kazanarak milletvekili seçildi. Seçimleri kazandıktan sonra mecliste Türk toplumunun hakları için Sömürge yönetimine karşı mücadelesini hızlandırdı. Böylece Milli Cephe'ye önderlik eden, seçimleri kazanan, ada Türkleri arasında liderliğini kanıtlayan ve asla İngilizlerin buyruğunu kabul etmeyen Özkan'la Kıbrıs Valisi arasında tartışmalar da başladı. Türk lider Sömürgeler Bakanlığı'na şikâyetlerde bulunarak Türk toplumunun haklarını ve taleplerini duyurdu. Bu hakları cesaretle İngiliz Hükümeti'nden talep etti. Kaldı ki İngilizlerin istediği doğrultuda hareket etmediği için özellikle 1926-1932 yılları arasında adada valilik yapan Ronald Storrs tarafından "*saman çöpünden adam, onüçüncü Rum*" gibi ifadelerle yaftalandı.

Dönemin Kıbrıs Valisi Ronald Storrs'un 12 Mart 1931'de Sömürgeler Müsteşarı Pasfield'e gönderdiği mektupta Necati Özkan'ın "*Hükümet aleyhtarı ve Kemalist hareketin öncüsü*" olduğu "*tüm hareketlerinin gözetlenmesi gerektiği*" ve "*partisinin liderleriyle devamlı toplantılar yaptığı*" belirtilmekteydi.

Özkan milletvekili seçildikten sonra toplum sorunlarını hep gündemde tutmayı amaçladı. Bu bağlamda Milli Kongre çağrısı da bu kavganın bir parçası olarak değerlendirilebilirdi. Kongre, Özkan'ın önderliğinde 1 Mayıs 1931'de Lefkoşa'da kendi evinde gerçekleşti. Kongre'de Evkaf konusu, Şeri Mahkemelerin durumu, Lise ve Müftülük sorunları görüşüldü ve önemli kararlar alındı. Toplantıda ayrıca çeşitli toplum sorunlarına ilişkin tartışmalar, Rumların Enosis faaliyetlerini konu alan konuşmalar yapıldı. Bu arada "*Halk Meclisi*" niteliğindeki kongrede 150 köyden gelen halk temsilcileri Kıbrıs Türk halkı adına Avukat Ahmet Sait Hoca'yı Kıbrıs Müftüsü ilan ederek Sömürge Yönetimine karşı önemli bir emrivaki yaratıldı. Kongre aynı zamanda Rumların, Enosis isteklerine karşı Türk toplumunun karşı çıkışını dosta düşmana gösterdi. Buradan hareketle Milli Kongre'den sonra başlayan yürüyüşün ve verilen mücadelenin Türk toplumuna neler kattığı sonraki yıllarda ortaya çıkacaktı. Ne var ki Kavanin Meclisi'nin 1931 yılındaki Rum isyanının ardından lağvedilmesi Türklerin siyaseten etkili olabileceği bir süreçte seslerini duyurabilmelerini erteletmiştir. Yine de Özkan ve arkadaşlarının başlatmış olduğu bu direniş sonucunda adanın Yunanistan'a ilhakı önlenmiş, Evkafın Türk toplumuna devrinin adımları atılmış, okulların Türk toplumuna devri gerçekleşmiş ve okullardaki baskılara son verildiği gibi Türkiye'deki Medeni Kanunun uygulanması da kabul edilmiştir. Buradan hareketle Kıbrıs'ın yönetiminde Türklerin eşitliği ve varlığı onaylanmıştır.

Özkan, Kıbrıs Türk toplumu adına 1934 sonu ve 1935 yılı başlarında Ankara’da temaslarda bulunurken bir gün Atatürk’ün Etnografya Müzesi yanındaki Halkevi’nde Hatay konusunda yaptığı bir konuşma esnasında kalabalık arasından sıyrılarak “*Kıbrıs’ı da, Kıbrıs’ı da Atam. Bizi de Kıbrıs Türkü’nü de kurtar Atam*” diye haykırmıştır. Atatürk hizmetinde bulunan ve kendisi de Kıbrıs Türkü olan Fatin Güvendiren’den bilgi alarak Özkan’ı Çankaya’da görüşmek üzere davet etmiştir. Bu görüşmede Atatürk, Necati Bey’e “*Özkan*” soyadını verdiği gibi büyük boy bir resmini de imzalamıştır. Böylece Özkan, Atatürk’le görüşme olanağı bulan ilk ve tek Kıbrıslı Türk lider olmuştur.

Özkan, “*Kıbrıs Türkleri Mümessili*” ve “*Kıbrıs Birinci İntihab Dairesi Mebusu*” ünvanlarıyla ada Türklerinin talep ve sorunlarını dile getirdiği mektup ve raporlar kaleme alarak Türk Konsolosluğuna iletmış; bir bakıma Ankara’nın da soydaşları hakkında bilgi sahibi olmasına vesile olmuştur. Ada idaresinde bulunan Özkan’ın hem milletvekili hem de Kemalist bir lider olması onun raporda verdiği bilgilerin önem derecesini artırmaktadır. Bu bağlamda Türk toplumunun içinde bulunduğu koşulları aktarırken aynı zamanda Anavatan olarak görülen Türkiye’den bazı talep ve tekliflerde bulunmuştur. Bunlar arasında Türkiye’ye yapılan göçlerin engellenmesi, Türklerin iktisadi vaziyetinin güçlendirilmesi, eğitime destek verilmesi, karşılıklı gemi seferlerinin başlaması, bir kütüphane kurulması, Türkiye’den bir bankanın adada şube açması ve Halkevi kurulması gibi istekler en başta gelmiştir. Özellikle adanın sosyal yapısını da etkileyen demografik durumu Rumlar lehine değiştiren göç ve genç nüfusun büyük sorunu olan eğitim konusu en başta gelen ihtiyaçlar olmuştur.

Atatürk’ün vefatından yaklaşık beş ay önce Hamidiye Eğitim gemisinin 20 Haziran 1938’deki iki günlük ziyareti ada Türklerinin yaşadığı tarihi olaylar arasındadır. Hamidiye, Mağusa limanında “*Anavatan*”, “*Yaşasın Atatürk*” tezahüratlarıyla karşılanmıştır. Özkan, Türk Konsolosun ardından gemiye ilk çıkanlar arasında yer almıştır. Sonrasında ise toplum lideri olarak gemi personeli ile yakından ilgilenmiş ve onları ağırlamıştır. Türk liderin mevcut faaliyetleri sömürge yönetimi tarafından yakından takip edilmiştir. Nitekim Atatürk’ün vefatından sonra O’nun cenaze törenine dair bir belgeselin ulusal bilinci uyandıracak endişesiyle Vali tarafından adaya girişinin yasaklanması ada Türkleri arasında tepkiyle karşılanmıştır. Hatta bu durum Özkan üzerinden Türk Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Esat Atuner’e “*Türk toplumu arasında Hamidiye ziyareti ile alevlenen ulusal heyecanın, söz konusu Atatürk belgeselinin gösterime girmesi ile daha da artacağını ve bunun politik bir yatırım olarak kullanılacağını*” ifade etmiş ve “*Bu yönde faaliyet gösteren Türk toplum lideri Necati Özkan’ın Türkiye tarafından desteklenmesinin doğru olmayacağı*” belirtilmiştir.

Ekim 1931 yılında Kıbrıs Rumlarının İngiliz Sömürge yönetimine karşı ayaklanmasından sonra adada isyanın bastırılmasıyla birlikte bir baskı dönemi başlamıştı. Kıbrıs Valisi tarafından uygulanan sıkıyönetim yasalarından Türkler de olumsuz manada etkilenmiş ve Türk toplumu siyasi faaliyetlerini gizli olarak yürütmeye başlamıştı. İşte bahse konu süreç İkinci Dünya Savaşı’nın ortalarına değin devam etti. Nitekim bu durum Özkan’ın 1943’te ikinci kez Lefkoşa Belediye Meclis üyesi seçimlerine girerek kazanması ve tekrar belediye üyesi olması ile hareketlilik kazanmıştır. Özkan’ın da dâhil olduğu 18 Nisan 1943’te Necmi Avkıran, Dr. Fazıl Küçük ve Şükrü Veysi’nin çağrısı ile Lefkoşa Evkaf Dairesi’nde bir toplantı düzenledi. Toplantıya Lefkoşa’nın bütün Türk doktorları, eczacılar, Danışma Meclisi üyeleri, tüccarlar, her kulüpten ikişer ve her mahalleden birer temsilci olmak üzere 76 kişi katıldı. Ayrıca Evkaf Murahhası Münir Bey de hazır bulundu. Buradaki amaç Lefkoşa’nın bütün Türk kuruluşlarını aynı çatı altında toplamaktı. Böylece toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve sınai seviyesini yükseltecek ve Kıbrıs Türkü’nün hak ve çıkarlarını temine çalışacak bir örgütün temellerini atmaktı. Örgütün ismi KATAK (Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu) olarak düşünüldü. Özkan zaman zaman dost ve yakınlarına yaptığı sohbetlerde KATAK’ın esas ancak gizli tutulan anlamının “Kemal Atatürk Türk Adası Kıbrıs” olduğunu ifade etmiştir. Nitekim bu konuda Kıbrıslı Türk yazar Hikmet Afif Mapolar, “*Necati*

Özkan bu kurumun isminin kamufle edildiğini ve yalnız sosyal bir kurum olmayıp Atatürk ilkeleri doğrultusunda ve onun çizdiği politika yönünde siyasi olduğu kadar sosyal amaçlı ve tam anlamlı politik bir kurum olduğunu ancak İngiliz Yönetiminin böyle kuruluşları yasakladıkları için amacın gizli tutulduğunu Eylül 1943'te Larnaka'da KATAK menfaatına düzenlenen piyes başlamadan önce halka yaptığı konuşmada da açıkladı" ifadelerini kullanacaktı. Özkan 1945 yılında apandisitinden kaynaklanan sağlık sorunu nedeniyle bir süre politikadan uzak kalmıştır.

Özkan'ı sadece girişimciliği ve siyasi hayatı ile değil aynı zamanda Kıbrıs Türk basın dünyasında da görmekteyiz. İstiklâl adıyla 1949 yılında neşretmeye başladığı zamanın şartlarına göre geniş kapsamlı ve modern gazetecilik tekniğiyle günlük bir gazete çıkarmıştır. Böylece bir yandan Türk toplumunun haklarını korumak diğer yandan ise Rumların, Enosis hayallerine darbe vurmak amacı güden bu girişim Özkan için yeni bir dönemin de başlangıcı olmuştur.

İstiklal gazetesini neşreden ve İstiklâl Partisi'ni kuran Özkan 1949'da Kıbrıs Türk toplumu siyasi yaşamına yeni bir hareketlilik getirdi. On binlerce kişinin İstiklal Partisi'ne üye olduğu görüldü. 1943-1950 yılları arasında Türk toplumunda hiçbir şeyin yapılmadığına inanan Özkan'ın bu girişimleri sonucu özellikle İstiklal ile Dr. Fazıl Küçük'ün gazetesi Halkın Sesi gazeteleri arasında sert tartışmalar ve gerginlikler yaşandı.

Bu arada 8 Eylül 1949'da Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu kuruldu. Kurumların demokratik kurallara göre temsil edilmemesi; federasyonun tüm kurumları temsil etmemesi nedeniyle İstiklâl Partisi yönetim kurulu kararı ile Federasyona girmedi. Diğer taraftan Dr. Küçük de ön plana çıkarılmadıkça dâhil olmadı. Rauf R. Denктаş ise o sıralarda genç bir hukuk insanı olarak adaya dönmüştü. Savcılıkta çalıştığı için resmen siyasete girmeyerek geri planda kalmıştı.

Dr. Küçük ile Özkan arasında KATAK sonrasında başlayan küskünlükler ve dargınlıklar İstiklâl gazetesi ve İstiklâl Partisi devresinde had safhaya ulaştı ve ayrılıklar derinleşti. Bu siyasi rekabet Kıbrıs'taki Türk liderliği üzerinde ayrılıkları da beraberinde getirdi. Nitekim bu çekişme adadaki Türkiye Konsolosluğu üzerinden Ankara'ya Özkan'ın şikâyet edilmesi raddesine kadar vardı. 1950'den sonra Türkiye'de iktidara gelen Demokrat Parti Hükümeti, Özkan'dan gazete ve partisinin amblemi olan "altı ok"u değiştirmesini istediği zaman bu istek Özkan tarafından reddedildi. Gerekçesi "Türkiye'de hangi parti iktidarda olursa olsun Türkiye hükümetlerinin her zaman Kıbrıs Türklerinin ayrım gözetmeksizin ve göğsündeki ambleme bakmaksızın desteklemesi gerektiğine inanması" idi. Bu tutumun sonucu olarak 1953'te Türkiye'ye girmesi yasaklandı. Bunun hemen akabinde özellikle yangın sonucu uğradığı büyük maddi sıkıntı ve diğer bazı nedenlerle İstiklâl gazetesini yayınlamayı durdurdu ve partisini de kapattı. Bu tarihten sonra siyasetle olan ilgisini yavaş yavaş koparmaya başladı ve politikadan uzaklaştı. Özkan'ın 1961 yılında Türkiye'ye girmesi serbest bırakıldıktan sonra Türkiye Büyükelçisi ile Kıbrıs Türk Alayı Komutanlarıyla politika dışı görüşmeler yaparak resepsiyonlara katılmaya başladı. Bu dönemdeki Türkiye ile olan ilişkileri de politik amaçlı olmayıp İsmet İnönü ile görüşmesi ve 1967 yılında CHP balosuna katılması da bu tür etkinliklerdendi.

Özkan elbette toplumuna mâl olmuş bir liderdi. Döneminin *kalbürüstü* insanları Özkan'ın çevresindeydi. Bunların başında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kurucu Cumhurbaşkanı Rauf. R. Denктаş'ın babası Hâkim Raif Efendi gelmekteydi. Raif Efendi'nin Kavanin Meclisi seçimlerinde Özkan'a büyük katkısı olmuştu. Fakat kamu görevlisi olduğu için tutumuna açıklık getirebilmiş değildi. Hatta Özkan ile temasta olmasından ötürü zamanın valisi Storrs'a jurnal edilmiş ve baskı altına alınmıştır. Özkan'ın destekçileri arasına daha sonra Söz gazetesi sahibi M. Remzi Okan da katılmıştır. Okan gazetesindeki yazılarıyla Özkan'a açıktan destek verdiği gibi çizilen politika çerçevesinde propaganda yürütmüştür. Keza Kavanin Meclisi'ne adaylığını koyduktan sonra çevresi daha da güçlenmiştir. Nitekim başlangıçta

Münir Bey tarafında yer alan Avukat Niyazi Fadil Korkut sonraları Özkan'ın ekibine katılmıştır. Yine bu isimler arasında Tüccar Necmi Avkıran, Avukat Ahmet Sait Hoca ve Dr. Pertev Zühtü, Avukat Rifat Bey (Con Rifat), Dr. Şevki Bey, Avukat Bahaeddin Bey gibi önde gelen simalar yer almıştır. Bir bakıma adanın Kemalist Türk zihniyetini yansıtan aydın kesimi Özkan'ın safındaydı. Bu grup "*Halkçılar*" olarak tanımlanırken; karşı grupta ise Sömürge Yönetimi yanlısı "*Evkafçılar*" vardı. Halkçılara "*Söz*" gazetesi, Evkafçılara ise "*Hakikat*" gazetesi destek vermiştir.

Özkan siyaseten etkili olduğu 1926 yılından 1954 yılına kadar Kıbrıs Türk toplumunun haklarını savunmuştur. Bu konudaki görüş ve mücadelesi şu başlıklar altında toplanabilir:

Enosis: Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını ada Türkleri için en büyük tehlike olarak görmüştür. Enosis'in, Türklerin can, mal ve her türlü hukukunu Yunanistan'a teslim etmek anlamına geldiğini belirtmiş ve bunun asla kabul edilmemesi gerektiğini dile getirmiştir.

Adanın Türkiye'ye Verilmesi: Rumların Enosis isteklerine karşı Kıbrıs'ın eski sahibi olan Türkiye'ye verilmesi üzerinde durmuştur. Stratejik, coğrafi, tarihi bağları ve o günün bölgesel şartları bakımından adanın Türkiye'ye iadesini savunmuştur.

Plebisit: Kıbrıs'taki Türk varlığını tehlikeye düşüren ve çoğunluğa dayalı bir mesele olduğundan bu görüşü her zaman reddetmiştir. Bu konuda "Hürsöz gazetesinin onayını", Halkın Sesi, KATAK, Milli Parti ve diğerlerinin sessiz kalmalarını protesto etmiş, kınamış ve şiddetle eleştirmiştir.

Statüko: Kıbrıs, Türkiye'ye verilmeyecekse Enosis'e karşı önleyici tedbir olarak Kıbrıs'taki İngiliz idaresinin devamını savunmuştur. Kıbrıs'ta statükonun devamı durumunda Türk toplumunun haklarına daha kolay sahip çıkacağını ve Kıbrıs'ta yaşama hakkını muhafaza edebileceğini belirtmiştir.

Müstakil veya Muhtar Bir İdare: her iki şeklin de Kıbrıs Türklerinin çıkarına aykırı olduğu ve toplumu mahvedici bir mahiyet taşıdığı görüşünde olmuştur. Böyle bir sonucun Kıbrıs Türk toplumu için *İdam Kararı* olacağına inanmıştır. Her zaman Girit, Teselya, Rumeli ve Selanik gibi tarihteki kanlı sayfaları örnek göstererek tedbirli olunması gerekliliği üzerinde durmuştur.

Buradan hareketle Necati Özkan Kıbrıs sorununa iki hal şekli önermiştir:

Mübadele: Kıbrıs'taki Rumlarla Yunanistan'da yaşayan Batı Trakya Türklerinin mübadelesini önermiştir.

İki Bölgelilik: Kıbrıs meselesinde hiçbir başarı elde edilmeyecek olursa Kıbrıs'ın Hindistan ve Pakistan gibi iki bölgeye ayrılarak Türklerle Rumların özel bölgelere yerleştirilmelerinden yana görüş belirtmiştir.

Kıbrıs'ta Atatürk'ün harf ve kıyafet inkılaplarının uygulanması için fes, peçe, çarşafın kaldırılması ve eski Türkçe yerine yeni Latin alfabesinin kullanılması yönünde çaba sarf ederken söylevleri ile halkın etkilenmesini başaran ilk Kıbrıslı Türk lider olduğu görülür. Hatta bu konulardaki ilk söylev gününden itibaren Osmanlı ilkeleri ve itikatlarına sadık annesi tarafından Kemalizm ideallerinde ısrar etmesi nedeniyle evine girmesi yasaklanmış ve mirasından dahi mahrum edilmiştir. Özkan politik hayatında yaşam felsefesini de Atatürk ve arkadaşlarının amblemi olan *Altı Ok*'ta öngördüğü ilkelere göre çizmiştir. Kısaca Kıbrıs'ta "*Kemalist Düşünce*"nin yaygınlaşmasına öncülük etmiştir.

Yaklaşık otuz yıllık politik hayatında onurlu ve özverili bir mücadele vermiştir. Toplumun başına "*Geç öne doğru yol göster Necati, bağrımız yanıktır su ver Necati*" şiarı ile gelmiş büyük hadiselerden geçerek Kıbrıs Türkünü kitlesel

manada harekete geçiren ilk lider olmuştur.

Yıllarca sömürge idaresi ve Rumların Enosis planlarına karşı mücadele eden Türk toplumunun haklarını savunan Atatürk ilke ve inkılâplarını adada yayan Türk toplumunun bağımsızlığı ve özgürlüğü için ilk tohumları eken ve Kıbrıs'ta çok partili hayata geçişte büyük katkısı olan Özkan yurtsever bir Türk lideri olarak ada tarihindeki yerini hakkıyla almıştır. Özkan, 1970 yılında vefat etmiş ve Lefkoşa Dikmen yolu mezarlığında toprağa verilmiştir.

Orhan TURAN

KAYNAKÇA

1. Arşivler

1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 30.10.0.0/124.886.14

BCA, 30.10.0.0/124.886.18.

BCA, 30.10.0.0/124.886.19.

BCA, 30.10.0.0/124.887.3.

BCA.030.10/62.415.8.

BCA.030.10.0/36.218.1.

2. The National Archives (TNA), Colonial Office (CO), Foreign Office (FO)

TNA CO 67/291/10.

TNA CO 323/1594/18.

TNA CO 67/216/3.

TNA CO 926/174.

TNA FO 371/21935.

TNA FO 371/23296.

2. Telif Eserler

Akar, Reşat, **Atatürkçü Kıbrıs Türkleri**, Veb Ofset, Lefkoşa, 1981.

Alasya, Halil Fikret, **Tarihte Kıbrıs**, Ulus Ofset, Lefkoşa, 1988.

Alasya, Halil Fikret, **Kıbrıs ve Rum-Yunan Emelleri**, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları-24, Başbakanlık Basımevi, 1992.

Altan, Mustafa Haşim, **Belgelerle Kıbrıs Türk Vakıflar Tarihi**, Kıbrıs Vakıflar İdaresi Yayınları, Lefkoşa, 1986.

Birinci, Ergin, **M. Necati Özkan, I**, Derleyen: Ahmet Necati Özkan, Denetleyen: İsmail Bozkurt, Necati Özkan Vakfı Yayınları, Lefkoşa, 1997.

Dr. Fazıl Küçük'ün Anıları ve Siyasal Örgüt Çalışmaları, Yayına Hazırlayan: Altay Sayı, Yay Ajans Ltd., Lefkoşa, 2010.

Egemen, Salih, **Kıbrıslı Türkler Arasında Siyasal Liderlik**, Ateş Matbaacılık, Lefkoşa, 2006.

Evkaf'ın Kurtuluşu Günlerinde Mücadele Edenlerin Anısına, Yayına Hazırlayan: Altay Sayıl, Halkın Sesi Matbaası, Lefkoşa, 1999.

Fedai, Harid, **Kıbrıs'ta Masum Millet Olayı**, KKTC Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1986.

İsmail, Sabahattin, Birinci, Ergin, **Kıbrıslı Türklerin Varoluş Savaşımında İki Ulusal Kongre: Meclis-i Milli (1918)- Milli Kongre (1931)**, Gelişim Ofset, Lefkoşa, 1987.

Erten Kasımoğlu, **Eski Günler Eski Defterler**, Novemberson Yayıncılık, Lefkoşa, 2006.

Korkut, Fadıl Niyazi, **Hatıralar**, Yay. Haz. Harid Fedai-Mustafa H. Altan, Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları Gazimağusa KKTC, 2000.

Nesim, Ali, **Batmayan Eğitim Güneşlerimiz**, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Lefkoşa, 1987.

Orr, C.W.J., **Cyprus Under British Rule**, Zeno Publishers, London, 1972.

Sadrazam, Halil, **Kıbrıs Türkünün Özgürlük Mücadelesi Lideri Dr. Fazıl Küçük**, Kastaş Tarihsel Araştırmalar Dizisi, İstanbul, 1996.

Storrs, Sir Ronald, **The Memoirs of Sir Ronald Storrs**, G.P.Putnam's Sons, New York, 1937.

Tekakpınar, Kemal, Doğasal, Demiray, **Dr. Fazıl Küçük (1906-1984)**, Dilhan Ofset, Lefkoşa, 1991.

Turan, Orhan, **Tarihten Günümüze Kıbrıs Türk Basını (1879-2009)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2013.

Turan, Orhan, **1878'den Günümüze Kıbrıs'tan Türk Göçleri**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Erzurum, 2016.

Ünlü, Cemalettin, **Kıbrıs'ta Basın Olayı (1878-1981)**, basım yeri ve tarihi yok.

3. Makaleler

Balyemez, Mehmet, "İngiliz Sömürge Yönetimi'nde Seçilmiş İlk ve Son Kıbrıs Türk Lideri Mehmet Necati Özkan'ın Siyasi Hayatı (1926-1953)", **I. Uluslararası Kıbrıs Türk Siyasal Liderliğinin Oluşumu ve Toplumsal Etkileri Sempozyumu**, Yay. Haz.: Oğuz Karakartal-Emin Onuş, Girne/KKTC, 3-4 Ekim 2023, s.234-245.

Demiryürek, Mehmet, "Kıbrıs'ta Bir 150'lik: Sait Molla (1925-1930)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C 19, S 57, s. 1211-1238, 2003.

Fedai, Harid, "Bir Yıldönümü: 11 Aralık 1918", **Yeni Kıbrıs**, Ocak 1985.

Keser, Ulvi, "Hamidiye Zirhlisi: 1924 Karadeniz ve 1938 Kıbrıs Gezileri", **Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi**, C 10, S 1, 2008, s. 301-357.

Nesim, Ali, "Kıbrıs Türklerinde Atatürk ve İlke ve İnkılâpları", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C 5, S 14, Mart 1989, s. 309-331.

Turan, Orhan, "Türk Modernleşmesi'nin Kıbrıs'taki Yansıması: Halkevleri", **CTAD**, Yıl 16, Sayı 31 (Bahar 2020), s. 239-270.

4. Süreli Yayınlar

Söz Gazetesi

Hakikat

Halkın Sesi

Cumhuriyet

Hür Söz

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmet-necati-ozkan-1899-1970/?pdf=7596> adresinden erişilmiştir